

HEUNIn hallitusohjelmasuositukset 2023–2027

YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipoliittikan instituutti HEUNI on tutkimusinstituutti, joka tekee niin kansallista kuin kansainvälistä tutkimusta kriminaalipoliittisesti merkittävistä ja ajankohtaisista ilmiöistä. HEUNI toimii oikeusministeriön hallinnonalalla itsenäisenä tutkimus- ja kehittämisinstituuttina ja on osa YK:n kriminaalipoliittista verkostoa.

HEUNIn perustehtäviä ovat tiedonkeruu, tutkimuksenteko ja tiedonjako. HEUNI tekee laajalaisesti yhteistyötä Suomessa viranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja yritysten kanssa.

HEUNIn tavoitteena on parantaa haavoittuvaisessa asemassa olevien rikosten uhrien asemaa sekä edistää reilua ja oikeudenmukaista maailmaa humanin ja rationaalisen kriminaalipoliittikan keinoin.

Nämä suositukset perustuvat HEUNIn tutkimuksiin ja kokemukseen.

Ihmislähtöisen oikeusprosessin kehittäminen

Rikosprosessit ovat Suomessa liian pitkiä, mikä rasittaa kaikkia osapuolia, heikentää luottamusta oikeusvaltioon, sekä haittaa luotettavan todistelun esille saamista oikeudenkäyntivaiheessa. Oikeusprosesseissa tulee huomioida asianosaisten monimuotoisuus ja erilaiset tarpeet.

- **Poliiseja ja oikeuslaitoksen toimijoita tulee kouluttaa** henkilöihin kohdistuvien rikosten selvittämiseen (esim. lähisuhdeväkivalta, muu henkilöihin kohdistuva vakava väkivalta, ihmiskauppa, seksuaalinen hyväksikäyttö).
- **Kuulustelut tulee säännönmukaisesti videoida ainakin vakavien ihmisiin kohdistuvien rikosten tutkinnassa.** Suomen tulisi seurata Ruotsin esimerkkiä ja sallia esitutkintakuulustelujen videointi ja niiden mahdollinen käyttö oikeudessa.
- **Poliiseja tulee kouluttaa näyttöön pohjautuvista kuulustelumenetelmistä erityisesti haavoittuvaisessa asemassa olevien asianosaisten kohdalla, kuten myös rikoksista epäiltyjen kohdalla.** Lisäksi vakavia henkilöihin kohdistuvia rikoksia tutkivien poliisien tulee saada erikoistumiskoulutus asianosaisten kuulusteluun.
- **Tulkkauksen laatu rikosprosessissa on varmistettava, jotta yhdenmukainen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei vaarantuisi.** Tulkkausta ei tulisi kilpailuttaa ainoastaan hinnan vaan myös laadun kautta ja tulee varmistaa, että oikeudenkäynneissä käytettäisiin ensisijaisesti rekisteröityneitä oikeustulkkeja.
- **Lapsiin kohdistuvissa tutkinnoissa tulee varmistaa riittävät poliisi- ja syyttäjäresurssit,** jotta prosessien kesto lyhenee.
- **Nuorten rikostentekijöiden osalta tulee varmistaa tehokas rikostutkinta,** joka on vaikuttavampi keino katkaista rikoskierre kuin ankarammat rangaistukset. Poliisin erityisosaamista nuorten kohtaamiseen tulee vahvistaa.
- **Poliisin tulee harkita erikoistuneiden poliisiryhmiä perustamista vakavien henkilöihin kohdistuneiden rikosten tutkintaan.**

Sukupuolistuneeseen väkivaltaan puuttuminen

Kaikkein haavoittuvaisimmassa asemassa olevat sukupuolistuneen väkivallan uhrit, kuten maahanmuuttajataustaiset naiset, tarvitsevat erityispalveluita.

- **Valtakunnallisesti tarvitaan saatavilla olevia ja saavutettavia nais erityisiä palveluita.**
- **Ammattilaisia, kuten poliisia, tulee kouluttaa sukupuolistuneesta väkivallasta.** Lisäksi rikosprosessin nopeutta sekä sukupuolisensitiivisyyttä rikosprosessissa tulee vahvistaa.
- **Lähisuhdeväkivaltatapauksissa on huomioitava ilmiön olevan usein jatkumo, joka pitää sisällään erilaisia ja eriasteisia väkivallantekoja sen sijaan, että tapahtumia tutkittaisiin yksittäisinä, erillisinä pahoinpitelyinä.** Ilmiöön olennaisesti liittyvä jatkuvuus sekä pakottava kontrolli tulee huomioida lähisuhdeväkivaltaan liittyvää lainsäädäntöä kehitettäessä.

Sosiaalipolitiikka kriminaalipolitiikan keinona

Rikollisuuteen puuttuminen edellyttää kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa huomioidaan syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja haavoittuvaisessa asemassa olevien ihmisten oikeudet ja riittävä tuki ja kuntoutus.

- Naisvangit ovat erityisen haavoittuvaisessa asemassa oleva ryhmä, joiden taustasta löytyy poikkeuksellisen paljon monitahoista syrjäytymistä, syrjintää, sekä sukupuolistuneen väkivallan kokemuksia. **Siksi naisvangit tarvitsevat kokonaisvaltaista ja nais erityistä kuntoutusta, jossa huomioidaan heidän aiemmat traumaattiset kokemuksensa, mielenterveysongelmat ja päihderiippuvuus rikollisen toiminnan taustalla.**
- **Perhe- sekä mielenterveyspalveluja vahvistamalla voidaan ennaltaehkäistä syrjintää ja osattomuutta sekä rikollisuutta, mukaan lukien nuorten tekemiä rikoksia ja jengiytymistä.** Lastensuojelun tulee toimia sujuvasti, sekä evidenssipohjaisten perheiden ja lasten tukemiseen kehitettyjen palvelujen saatavuus tulee varmistaa kaikkialla Suomessa (esim. Voimaperheet).

Työperäisen hyväksikäytön torjunta

Ennaltaehkäisemällä ja puuttamalla työvoiman hyväksikäyttöön entistä tehokkaammin voidaan siitä tehdä kannattamatonta toimintaa sekä vahvistaa rikosvastuun ja uhrien oikeuksien toteutumista.

- **Työperäistä hyväksikäyttöä tulee torjua toimivalla moniviranomaisyhteistyöllä sekä kansallisesti että alueellisesti.**
- Nykyiset keinot puuttua työperäiseen hyväksikäyttöön ovat riittämättömiä niin kriminalisointien kuin viranomaisten keinovalikoimankin suhteen. Hallituksen tulee harkita **työvoiman hyväksikäyttöä koskevan sääntelyn selkeyttämistä.**
- **Viranomaisten tiedonjako-oikeuksia tulee selkiyttää ja tarvittaessa laajentaa,** jotta työvoiman hyväksikäytön paljastamisen ja torjumisen parissa työskentelevät viranomaiset pystyvät tehokkaammin jakamaan tietoa ja tekemään yhteistyötä yli organisaatorajojen.
- **Kotoutumispalvelujen tulee olla saatavilla myös työperäisille maahanmuuttajille,** ja kotoutumiseen osallistumisen aikarajaa tulee voida pidentää, mikäli henkilö on ollut hyväksikäytön kohteena.

- Työvoiman hyväksikäyttö on taloudellisesti kannattavaa koska nykyiset viranomaisresurssit eivät riitä puuttumaan kaikkeen hyväksikäyttöön. **Tulee vahvistaa erilaisia mahdollisuuksia sanktoida hyväksikäyttäjiä ja mahdollistaa uhrien pääsy palkkasaataviinsa.**

Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen ja auttaminen

- **Ihmiskaupan uhrien auttamista tulee vahvistaa.** Auttamistoimijoiden resurssoinnin tulee olla riittävää, mukaan lukien kolmannen sektorin toimijat. Auttamismuotojen tulee olla näyttöön perustuvia.
- **Ihmiskauppatutkinta tulee keskittää erikoistuneisiin ryhmiin, ja poliisin kansallista ihmiskaupparyhmää tulee vahvistaa ja sen toiminta vakiinnuttaa.**
- **Ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja tukemista tulee parantaa sosiaali- ja terveydenhuollossa.** Hyvinvointialueilla tulee olla selkeät, yhteneväiset ja uhrien yksilölliset tarpeet huomioivat käytännöt ja osaaminen uhrien tunnistamiseen.

Yritysvastuun sääntely ja yritysten tukeminen työperäisen hyväksikäytön torjunnassa

Suomen tulee edistää kunnianhimoista yritysvastuun sääntelyä niin EU:n kuin kotimaan tasolla. Suomalaisia yrityksiä tulee tukea työperäisen hyväksikäytön torjunnassa.

- **Suomen tulee edistää aktiivisesti EU:n yritysvastuudirektiivin asettamista.** Asianmukaisen huolellisuuden tulee koskea kaikkia yrityksiä, ei pelkästään kaikkein suurimpia toimijoita. Lisäksi asianmukaisen huolellisuuden tulee koskea koko yrityksen arvoketjua.
- **EU-direktiivin kansallisen toimeenpanon tulee olla riittävän kunnianhimoisen, ja siinä tulee huomioida työperäisen hyväksikäytön riskit Suomessa.**
- **Yrityksille tulee tarjota tietoa, tukea, parhaita käytäntöjä sekä konkreettisia toimenpide-ehdotuksia asianmukaisen huolellisuuden toteuttamiseksi, mukaan lukien työperäisen hyväksikäytön torjumiseksi.**

Valtion tulee edistää julkisten hankkijoiden mahdollisuuksia toteuttaa vastuullisuutta

Julkisten hankintaorganisaatioiden tulee huomioida vastuullisuusnäkökulmat kaikissa hankinnoissa ja laatia sekä ottaa käyttöön hankinnoille vastuullisuuslinjaukset ja toimintaohjeet perustuen kansainvälisiin ohjaaviin periaatteisiin (esim. YK:n ohjaavat periaatteet ja OECD:n ohjeet).

- **Valtion tulee selvittää, miten hyvin se toteuttaa omaa velvoitettaan suojella ihmisiä kolmansien osapuolien ihmisoikeusloukkauksilta julkisissa hankinnoissa.**
- **Julkisille hankintayksiköille tulee tarjota tukea vastuullisuuteen.** Suomeen voitaisiin esimerkiksi perustaa Ruotsin mallin mukainen julkisten hankkijoiden yhteinen vastuullisuusyksikkö.
- **Lisäksi hankintoja tekevien asiantuntijoiden ymmärrys ja vastuullisuusosaaminen tulee varmistaa.** Olemassa olevia materiaaleja ja ohjeita, kuten HEUNIn työperäisen hyväksikäytön torjunnan opas, tulee jalkauttaa ja ottaa käyttöön jokaisessa julkisessa hankintayksikössä.
- **Julkisten hankintayksiköiden resursseja tulee tarvittaessa lisätä,** jotta hankintojen vastuullisuusvaatimuksia voidaan toteuttaa ja valvoa.